

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník

Bezdůvodné obohacení

(1)

Právní vztah založený tím, že zaměstnavatel poskytl zaměstnanci peněžní částku k zaplacení pokuty, která byla zaměstnanci uložena příslušným orgánem za přestupek, není vztahem pracovněprávním, a to ani v případě, že se zaměstnanec přestupku dopustil při plnění svých pracovních úkolů.

(usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. prosince 2014, sp. zn. 21 Cdo 385/2014, uveřejněné pod číslem 61/2015 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, ECLI:CZ:NS:2014:21.CDO.385.2014.1)

Komentář autorů

Za pracovněprávní vztahy nelze (i podle odůvodnění sledovaného rozhodnutí) považovat takové vztahy, které „postrádají časový, místní a zejména věcný (vnitřní účelový) poměr k výkonu závislé práce – jako např. nájem služebního bytu zaměstnavatele zaměstnancem, půjčku poskytnutou zaměstnavatelem zaměstnanci apod“.⁹

Pokud tedy, jak vyplývá z odůvodnění sledovaného rozhodnutí, poskytne zaměstnavatel zaměstnanci např. finanční obnos k zaplacení pokuty za přestupek, kterého se dopustil při plnění svých pracovních úkolů, nejedná se o plnění zaměstnavatele z pracovněprávního vztahu, a proto je pak nutné zkoumat, zda existuje mezi zaměstnancem a zaměstnavatelem dohoda (smlouva) o poskytnutí peněžní částky, co je jejím obsahem a zda z jejich

⁹ Srov. např. odůvodnění rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 18. prosince 2001, sp. zn. 21 Cdo 615/2001, ECLI:CZ:NS:2001:21.CDO.615.2001.1, nebo srov. odůvodnění rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 15. března 2007, sp. zn. 21 Cdo 633/2006, ECLI:CZ:NS:2007:21.CDO.633.2006.1.

podmínek vyplývá povinnost zaměstnance částku vrátit, tedy práva a povinnosti z dohody (smlouvy) posoudit podle příslušných ustanovení občansko-právních předpisů. O bezdůvodné obohacení získané zaměstnancem na úkor zaměstnavatele by šlo v případě, pokud by mezi nimi nebyla žádná dohoda (smlouva) uzavřena. V takovém případě by šlo o majetkový prospěch zaměstnance získaný plněním bez právního důvodu ve smyslu § 451 zákona č. 40/1964 Sb. (srov. § 2991 obč. zák.).

Související judikatura

Z judikatury Nejvyššího soudu k aspektům pracovněprávního vztahu uvádíme následující.

Ustanovení § 1 odst. 2 zák. práce určuje zásadně počátek vzniku pracovněprávních vztahů (kdy nejdříve pracovněprávní vztahy vznikají), žádné ustanovení zákoníku práce nebo jiného právního předpisu však nestanoví dobu, dokdy pracovněprávní vztahy trvají (kdy nejpozději pracovněprávní vztahy končí); pracovněprávními vztahy jsou proto také například nároky zaměstnavatele nebo zaměstnance na náhradu škody podle § 172 a násl. zák. práce, i když ke škodě došlo až po skončení pracovního poměru. Za pracovněprávní nelze ovšem považovat takové vztahy, které postrádají časový, místní a zejména věcný (vnitřní účelový) poměr k výkonu nesamostatné (závislé) práce (např. nájem služebního bytu zaměstnavatele zaměstnancem, půjčku poskytnutou zaměstnavatelem zaměstnanci apod.).

(z odůvodnění rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 18. prosince 2001, sp. zn. 21 Cdo 615/2001, uveřejněného pod číslem 60/2002 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek, ECLI:CZ:NS:2001:21.CDO.615.2001.1)

Pracovněprávní vztah, stejně jako ostatní závazkové vztahy, je charakterizován souborem vzájemných práv (oprávnění) a povinností (závazků). Povinnosti (závazky) mohou spočívat v aktivním jednání nebo v pasivní činnosti. Aktivní jednání představuje povinnost něco dát, předat (*dare*) nebo něco konat (*facere*). Naproti tomu pasivní činnost spočívá v povinnosti něčeho se zdržet, něco nekonat (*non facere, omittere*) nebo něco strpět (*pati*). V poměrech pracovněprávního vztahu lze povinnosti zaměstnance z pracovního vztahu plynoucí posuzovat rovněž z hlediska uvedených kategorií. Povinnost aktivně něco konat (*dare, facere*) podle pokynů zaměstnavatele má zaměstnanec toliko v pracovní době. Mimo pracovní dobu, jestliže pracovní poměr (a tedy i pracovněprávní vztah) trvá, lze po zaměstnanci požadovat

plnění povinností spočívajících především v tom, aby se něčeho zdržel, něco nekonal (*non facere, omittere*).

(z odůvodnění rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 15. prosince 2005, sp. zn. 21 Cdo 59/2005, uveřejněného pod číslem 86/2006 Sbirky soudních rozhodnutí a stanovisek, ECLI:CZ:NS:2005:21.CDO.59.2005.1)

Uzavřením pracovního poměru a vznikem pracovního vztahu mezi zaměstnancem a zaměstnavatelem nezanikají ostatní právní vztahy mezi zaměstnanci navzájem a mezi zaměstnancem a zaměstnavatelem. Stejně tak skutečnost, že mezi nimi pracovní poměr vznikl, neznamená, že by od tohoto okamžiku nemohly mezi nimi vznikat i jiné právní (nikoli jen pracovněprávní) vztahy. Proto je třeba rozlišovat, kdy právní vztah mezi zaměstnancem a zaměstnavatelem nebo mezi zaměstnanci navzájem je vztahem pracovněprávním (a jen porušení povinností v takovém vztahu může zakládat zákoníkem práce předpokládané sankce) a kdy se jedná o jiný právní vztah mezi těmito subjekty. Jednotčím kritériem – jak výše uvedeno – je posouzení, zda se jedná o vztah (a z něj vyplývající povinnosti) vyplývající z pracovněprávního poměru nebo jiného pracovněprávního vztahu mezi zaměstnancem a zaměstnavatelem [má časový, místní a zejména věcný (vnitřní účelový) poměr k výkonu nesamostatné (závislé) práce]. Porušení jiných povinností nemůže představovat porušení pracovní kázně. Jde tedy o to, zda jednání zaměstnance, jež má být poměřováno z hlediska případného porušení povinností vyplývajících z pracovněprávního vztahu, má tento zmíněný vztah k výkonu nesamostatné (závislé) práce. *(z odůvodnění rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 15. března 2007, sp. zn. 21 Cdo 633/2006, ECLI:CZ:NS:2007:21.CDO.633.2006.1)*

Bytové družstvo

(1)

Na základě dohody o převodu práv a povinností spojených s členstvím v bytovém družstvu uzavřené podle § 230 obch. zák. na nabyvatele přecházejí též práva a povinnosti vyplývající z dosavadního nájemního vztahu (právo nájmu družstevního bytu).

(usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. září 2014, sp. zn. 31 Cdo 1147/2012, uveřejněné pod číslem 7/2015 Sbirky soudních rozhodnutí a stanovisek, ECLI:CZ:NS:2014:31.CDO.1147.2012.1)

Související judikatura

Sledované rozhodnutí vydal velký senát Nejvyššího soudu vzhledem k rozporným názorům v judikatuře (viz níže).

Dohodou o převodu práv a povinností spojených s členstvím v bytovém družstvu uzavřenou podle § 230 obch. zák. **nepřechází právo nájmu k družstevnímu bytu.**

(právní věta usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. srpna 2005, sp. zn. 29 Odo 330/2005, ECLI:CZ:NS:2005:29.ODO.330.2005.1)

Na základě dohody o převodu členských práv a povinností spojených s členstvím v bytovém družstvu, tj. na základě dohody uzavřené podle § 229 odst. 1 věty první a § 230 obch. zák., **nevstupuje nabyvatel členských práv a povinností spojených s členstvím v bytovém družstvu do práv a povinností, které vyplývají z nájemní smlouvy** uzavřené mezi dosavadním členem a bytovým družstvem. *(z odůvodnění rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 19. listopadu 2003, sp. zn. 26 Cdo 501/2003, ECLI:CZ:NS:2003:26.CDO.501.2003.1)*

Daň z přidané hodnoty jako součást nároku na náhradu škody

(1)

Samotná okolnost, že poškozený je plátcem daně z přidané hodnoty, neznámá, že nemá nárok na náhradu škody včetně této daně, kterou zaplatil v rámci ceny opravy, jestliže není najisto doloženo, že zároveň uplatnil nebo byl oprávněn uplatnit u správce daně odpočet na vstupu u konkrétního přijatého zdanitelného plnění (opravy).

(rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. října 2013, sp. zn. 25 Cdo 3039/2011, uveřejněný pod číslem 28/2014 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek, ECLI:CZ:NS:2013:25.CDO.3039.2011.1)

Komentář autorů

Z odůvodnění sledovaného rozhodnutí vyplývá, že výše náhrady škody se může obecně odvíjet také od částky, jež byla vynaložena na opravu věci

(díla). Tato cena běžně zahrnuje také DPH a představuje tak pro objednatele část nákladů, které byly nutně vynaloženy na uvedení poškozené věci do původního stavu. Částka DPH tedy může tvořit součást skutečné škody, která se poškozenému nahrazuje.

Výjimku z tohoto pravidla představují situace, kdy je poškozený (ve vztahu k poškozené věci) plátcem DPH a zároveň má nárok na odpočet DPH vůči správci daně. Takový subjekt však nemá nárok na náhradu škody včetně DPH pouze v případě, pokud by bylo stanoveno najisto, že „zároveň uplatnil nebo byl oprávněn uplatnit u správce daně odpočet daně na vstupu u konkrétního přijatého zdanitelného plnění (opravy)“.¹⁰

Dobrá víra

(1)

Podle právního řádu platného a účinného do 31. 12. 2013 (resp. do 31. 12. 2014, viz § 3064 obč. zák.) nemohlo (nemůže) – vyjma zákonem stanovených způsobů – dojít k tomu, že by oprávněný držitel mohl při pouhé dobré víře v zápis do katastru nemovitostí nabýt vlastnické právo k nemovitosti zapsané v katastru nemovitostí od nevladníka.

(rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. listopadu 2014, sp. zn. 31 Cdo 1168/2013, uveřejněný pod číslem 16/2015 Sbirky soudních rozhodnutí a stanovisek, ECLI:CZ:NS:2014:31.CDO.1168.2013.1)

Komentář autorů

Rozhodnutí poukazuje na úpravu obsaženou v občanském zákoníku, podle které je za jistých podmínek možné nabytí nemovitosti od neoprávněného (srov. § 1109–1113 obč. zák.).

Blíže srov. také úvod k části „Související judikatura“ pod tímto heslem.

Související judikatura

Podle předchozí právní úpravy nebylo podle názoru Nejvyššího soudu možné nabytí nemovitost od nevladníka. V tomto směru byl názor

¹⁰ Srov. odůvodnění sledovaného rozhodnutí.

Nejvyššího soudu v kolizi s názorem Ústavního soudu podaném v nálezu ze dne 17. dubna 2014, sp. zn. I. ÚS 2219/12.¹¹

Ačkoli rozhodovací praxe Ústavního a Nejvyššího soudu nebyla jednotná v otázce možnosti nabytí nemovitosti od nevlastníka, Ústavní soud v odůvodnění nálezu ze dne 17. dubna 2014, sp. zn. I. ÚS 2219/12¹² poukázal na § 984 odst. 1 obč. zák., „které výslovně řádným zakotvením materiální publicity veřejných seznamů (tj. i katastru nemovitostí) prolamuje zásadu, že nikdo nemůže na jiného převést více práv, než sám má (*nemo plus iuris ad alium transfere potest quam ipse habet*), a příklání se na stranu ochrany dobrověrných nabyvatelů práva oproti ochraně skutečných vlastníků“. Ústavní soud v citovaném nálezu však zdůraznil, že výše uvedené nelze bez dalšího aplikovat na právní vztahy, situace a spory vzniklé přede dnem účinnosti občanského zákoníku.

Nejvyšší soud se k citovanému nálezu ve vztahu k právní úpravě v zákoně č. 40/1964 Sb. vyjádřil, že takto Ústavním soudem „došlo k posunutí hranice od výkladu a aplikace platných a účinných právních norem skrze ústavněprávní principy a ideu spravedlnosti, k formování nového pravidla chování, jehož skutková podstata je s odůvodněním na tyto principy – mimo stávající právní předpisy – nově vytvářena, což rozhodnutí činí značně problematickým, jakkoli Ústavní soud sledoval zjednáni nápravy v oblasti týkající se převodů nemovitého majetku a problémů plynoucích z polovičaté zásady materiální publicity“. Navíc podle Nejvyššího soudu i zákonodárce např. v důvodové zprávě k novému katastrálnímu zákonu č. 256/2013 Sb., stejně jako právní doktrína, zcela jasně uvedl, že dosavadní právní úprava (zákon č. 40/1964 Sb.) nabytí nemovitosti od nevlastníka nabyvatelem jednajícím v důvěře v zápis v katastru nemovitostí neumožňovala.¹³

¹¹ Viz právní věta citovaného nálezu označeného (3) podle heslem „Dobrá víra ve správnost údajů v katastru nemovitostí při nabytí vlastnického práva od nevlastníka“ v části „Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník“ v bloku „Z rozhodovací praxe Ústavního soudu“.

¹² Viz právní věta citovaného nálezu označeného (3) podle heslem „Dobrá víra ve správnost údajů v katastru nemovitostí při nabytí vlastnického práva od nevlastníka“ v části „Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník“ v bloku „Z rozhodovací praxe Ústavního soudu“.

¹³ Bližěji k dané problematice viz Redakce časopisu Bulletin advokacie. Nabytí nemovitosti zapsané v katastru nemovitostí od nevlastníka. *Bulletin advokacie*. 2015, č. 11, s. 50.

Oprávněný držitel má právo na takovou dispozici s věcí, při které nedochází ke změně vlastnického práva. Pokud oprávněný držitel věc prodá, může nabyvateli vzniknout jen právo oprávněné držby, nikoli právo vlastnické (nejde-li o výjimky výslovně stanovené zákonem).

Proto pokud někdo nabyt nemovitost od nevlávníka (případně celou věc od osoby, která byla jen jejím podílovým spoluvlávníkem), přičemž vycházel ze zápisu v katastru nemovitostí označujícího převodce za vlávníka této nemovitosti, nestal se vlávníkem (v případě nabytí od spoluvlávníka výlučným vlávníkem) této věci. Jinak řečeno, ani § 11 zákona o zápisích vlávníckých a jiných věcných práv k nemovitostem neprolomil zásadu, že nikdo nemůže převést na jiného více práv, než sám měl.

(právní věta rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 28. července 2003, sp. zn. 22 Cdo 1836/2002, ECLI:CZ:NS:2003:22.CDO.1836.2002.1, dostupná v ASPI – ID JUD27483CZ)

Plná moc, kterou zástavní dlužník udělí zástavnímu věřiteli k prodeji zastavené nemovitosti za účelem splacení zajištěné pohledávky, je pro obcházení zákona neplatným právním úkonem (§ 39 zákona č. 40/1964 Sb.). Kupní smlouva o prodeji nemovitostí uzavřená na základě takové plné moci je absolutně neplatným právním úkonem. Další nabyvatel nemovitosti (další kupující) převedené touto kupní smlouvou se nestává vlávníkem nemovitosti jen na základě toho, že při uzavření další kupní smlouvy jednal v dobré víře v zápis do katastru nemovitostí.

(právní věta rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 9. prosince 2009, sp. zn. 31 Odo 1424/2006, uveřejněného pod číslem 56/2010 Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek, ECLI:CZ:NS:2009:31.ODO.1424.2006.1)

Je-li kupní smlouva, na jejímž základě měl nabyt vlávníctví k nemovitosti pozdější převodce této nemovitosti, nestává se další nabyvatel nemovitosti (další kupující) vlávníkem nemovitosti jen na základě toho, že při uzavření další kupní smlouvy jednal v dobré víře v zápis do katastru nemovitostí.

(právní věta usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. ledna 2010, sp. zn. 29 Cdo 3934/2009, ECLI:CZ:NS:2010:29.CDO.3934.2009.1, dostupná v ASPI – ID JUD166342CZ)